

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

۱- تعریف مسأله و بیان سؤال‌های اصلی تحقیق

مجلات ادبی و فرهنگی یکی از منابع مهم و با ارزش برای مطالعات و تحقیقات علمی و ادبی است. این مجلات گنجینه‌هایی از ثروت ادبی گرانبهای این مرز و بوم است و سهم بالایی در فرهنگ و تمدن ایران دارند که پرورش ذوق و تشویق استعداد‌های ادبی و هنری از وظایف آنهاست. مقالات مجلات از لحاظ محتوا، موضوع و مطالب مندرج در آنها و نویسندگان مشهور و مترجمان گرانقدر و همچنین از نظر بررسی زبان رایج مقاله‌نویسی حائز اهمیت هستند. موضوع این پژوهش فهرست توصیفی چهار سال آخر مجله سخن می‌باشد. فهرست توصیفی عبارت است از بیان خلاصه‌ای از مطالب مندرج در منبع مورد نظر که گویای اصل مطلب باشد و ذکر ارجاعات مورد نیاز و تهیه و تنظیم فهرست‌های متعدد برای دستیابی آسان به مندرجات آن است به طوری که با مطالعه آنها بتوان به آگاهی و شناختی کلی از مجله دست یافت. مجله سخن به معرفی استعداد‌های نوشفکته و تشویق نویسندگان و هنرمندان جوان پرداخته است، به خصوص در دوره‌های اول خود دریچه‌ای به روی ادبیات جهان بود و محلی برای انتشار آثار نویسندگان تازه نفس و شاعران نوگرا بود و نقش به‌سزایی در جهت‌گیری ادبیات فارسی دوره معاصر داشت.

سؤال‌های اصلی تحقیق

- ۱- موضوع مقالات به چاپ رسیده در مجله چه بوده است؟
- ۲- محتوای مقالات به چاپ رسیده در مجله چه بوده است؟
- ۳- نویسندگان و مترجمان مقالات چه کسانی بوده‌اند؟
- ۴- چه نوع اشعاری در مجله به چاپ رسیده است؟
- ۵- بیشترین حجم مقالات را چه موضوعاتی تشکیل می‌دهد؟

۲- مختصری از زندگی‌نامه «دکتر پرویز ناتل خانلری» و فعالیت‌های او

«دکتر پرویز ناتل خانلری» شاعر، ادیب، محقق، منتقد، مترجم و زبان‌شناس ایرانی بود. او در اسفند ماه ۱۲۹۲ شمسی در تهران به دنیا آمد. تحصیلات ابتدایی و متوسطه خود را در تهران به پایان رساند و سپس موفق به اخذ مدرک کارشناسی از دانشکده ادبیات دانشگاه تهران گردید. با پایان تحصیلاتش به استخدام وزارت فرهنگ درآمد و مدتی دبیر دبیرستان‌های رشت بود. پس از آن در دبیرستان‌های

تهران به کار تدریس ادامه داد و در طی این دوران، دکترای خود را در رشته زبان و ادبیات فارسی دریافت نمود. دکتر خانلری مدتی پست آموزشی وزارت فرهنگ و ریاست انتشارات دانشگاه را بر عهده داشت و همچنین به عنوان دانشیار زبان فارسی در دانشگاه تدریس می‌کرد. او در سال ۱۳۲۷ شمسی برای تکمیل دانش خود به اروپا سفر کرد و دوره زبان‌شناسی را در دانشگاه پاریس گذراند. وی بعد از دو سال به ایران بازگشت و به عنوان استاد دانشگاه به کار تدریس مشغول شد. دکتر خانلری در زمان حیات خود به فعالیت‌های بسیاری پرداخت، از جمله انتشار مجله سخن که از سال ۱۳۲۲ شمسی شروع به نشر آن کرد و همچنین به تأسیس بنیاد فرهنگ در سال ۱۳۴۴ شمسی که در مدت فعالیت این بنیاد، بیش از سیصد عنوان کتاب چاپ و نشر شد و پس از پیروزی انقلاب اسلامی به مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی تغییر نام داد. سرانجام دکتر خانلری پس از عمری خدمت در شهریور ۱۳۶۹ شمسی پس از یک دوره بیماری طولانی در سن ۷۷ سالگی در تهران دار فانی را وداع گفت.

۳- معرفی آثار «دکتر پرویز ناتل خانلری»

دکتر خانلری آثار بسیاری را از خود به یادگار گذاشته است که تعدادی از آنها را معرفی می‌کنیم: دختر سروان از آثار پوشکین (۱۳۱۰)، روان‌شناسی و تطبیق آن با اصول پرورش (۱۳۱۶)، تحقیق بنیادی در عروض و قافیه و چگونگی تحول اوزان غزل فارسی (۱۳۲۷)، وزن شعر فارسی (۱۳۳۷)، غزل‌های خواجه حافظ شیرازی (۱۳۳۷)، زبان‌شناسی و زبان فارسی (۱۳۴۳)، ماه در مرداب (۱۳۴۳)، تاریخ زبان فارسی در ۵ جلد (۱۳۴۸)، دستور زبان فارسی (۱۳۵۱)، فرهنگ تاریخی زبان فارسی (۱۳۵۷) و ...

۴- تاریخچه‌ای کوتاه از مجله سخن

بزرگ‌ترین میراثی که از «دکتر پرویز ناتل خانلری» برای فرهنگ ایران به جا مانده انتشار مجله ماهنامه «سخن» است. مجله سخن نشریه‌ای فرهنگی- ادبی بود که بین سال‌های ۱۳۲۲ تا ۱۳۵۷ منتشر می‌شد. دوره نخست مجله با انتشار اولین شماره در خرداد ۱۳۲۲ و با همکاری عده‌ای از جوانان با ذوق و نواندیش مانند هدایت، بزرگ علوی و شهید نورایی آغاز به کار کرد. تا چند شماره به صاحب امتیازی ذبیح‌الله صفا و سردبیری خانلری منتشر شد، اما با رسیدن خانلری به سی سالگی صاحب امتیازی مجله به او منتقل شد. پس از سه دوره انتشار به علت مسافرت تحقیقاتی استاد خانلری به کشور فرانسه متوقف شد و از اول آذر ۱۳۳۱ مجدداً منتشر شد و انتشار آن به صورت ماهنامه تا سال

۱۳۵۷ بی‌وقفه ادامه یافت. ره‌آورد این فعالیت، ۲۷ دوره مجله سخن در سی هزار و صد صفحه بود که در تاریخ فرهنگ ایران به صورت یک دایره‌المعارف باقی مانده است.

۵- سابقه و ضرورت انجام تحقیق

با توجه به این که چنین پژوهشی به صورت مدون در خصوص این بخش از میراث ادبی معاصران تاکنون صورت نگرفته است و پژوهشگران و محققان ادبیات از وجود چنین منابع با ارزشی بی‌خبرند، به نظر می‌رسد تهیه و تنظیم فهرست مجلات بسیار مفید، کاربردی و مؤثر خواهد بود و کار محققان را دریافتن موضوع مورد نظرشان آسان می‌کند. در سال‌های اخیر پژوهش‌هایی مشابه این پژوهش در مورد مجله یغما و مجله دانشکده ادبیات مشهد و دیگر مجلات انجام شده است که شایسته قدردانی هستند و مسلماً همه پژوهش‌های فوق‌راه تعالی و پیشرفت هر چه بیشتر ادبیات را هموارتر می‌سازند. ارائه این فهرست‌ها دستیابی به مطالب متنوع مجله را برای پژوهشگران و محققان در زمینه‌های مختلف اجتماعی، ادبی، تاریخی، زبان‌شناسی، فلسفی، هنری به سهولت امکان‌پذیر می‌سازد و می‌تواند اطلاعات ارزشمندی راجع به ادبیات کلاسیک و معاصر، نویسندگان و مترجمان و سیر نگارش ادبی مجلات و مطالب موجود در آنها را در حجم کمتری در اختیار دانش‌پژوهان قرار دهد. همچنین با توجه به کثرت مقالات و زیاد بودن حجم بعضی از آنها مطالعه آنها متضمن صرف وقت زیادی است و پژوهش‌های فوق‌علاوه بر صرفه‌جویی در وقت می‌تواند بدون دست داشتن اصل منبع تا حد زیادی راهگشای پژوهشگران و محققان باشد و در حقیقت روشی برای روشن ساختن بخش بسیار مهمی از میراث ادبی معاصر است که بیم آن می‌رود زمانی به دست فراموشی سپرده شوند و لطمه‌ای بزرگ بر پیکره ادبیات وارد شود.

۶- هدف‌های تحقیق

هدف این پژوهش ارائه خلاصه‌ای مفید از مقالات مجله و آشنایی با موضوع و محتوای مقالات و اشعار مجله، آشنایی با نویسندگان و مترجمان و در نهایت معرفی میراث ادبی معاصر که کمتر شناخته شده است.

۷- جامعه آماری

مجله سخن دوره (۲۶-۲۴) سال (۱۳۵۷-۱۳۵۴)

۸- روش انجام تحقیق

تحلیل محتوا

۹- روش و ابزار گردآوری اطلاعات

استفاده از روش کتابخانه‌ای و ابزار فیش‌برداری

۱۰- مراحل انجام تحقیق

۱- فیش‌برداری جداگانه از فهرست مطالب هر یک از شماره‌های مجله

۲- نوشتن خلاصه مفید از هر مقاله که گویای اصل مطلب باشد.

۳- فیش‌برداری از تمام اطلاعات هر مقاله برای تهیه فهرست‌ها

۴- تنظیم الفبایی فهرست‌ها

۱۱- استفاده کنندگان از نتیجه پایان‌نامه

دانشجویان زبان و ادبیات فارسی، روزنامه‌نگاری و مقاله‌نویسی، کتابداری و زبان‌شناسی همچنین پژوهشگران ادبی، تاریخی، علوم اجتماعی و فلسفه.

۱۲- فهرست راهنما

۱- اختصارات: س=سال / د=دوره / ش=شماره / ص=صفحه

۲- برای پرهیز از تکرار در فهرست نویسندگان از خط تیره (—) استفاده شده است.

۳- املائی بعضی از کلمات در مجله به شیوه قدیم و در پایان‌نامه به شیوه جدید آورده شده است.

بخش اول
فصل اول: خلاصه مقالات

۱-۱-۱ پیش‌گفتار

در این فصل چکیده و خلاصه مقالات و همچنین اشعار به ترتیب حروف الفبایی آورده شده است. در خلاصه مقالات سعی شده بعد از چندین بار مطالعه دقیق، اصل مطلب بیان شود و مقدار آن بر حسب تعداد صفحات و محتوای آنها متغیر است. در انتهای هر چکیده ارجاعات مقاله آورده شده است. ابتدا نام نویسنده و مترجم (در صورت ترجمه بودن متن) و سپس سال، دوره، شماره و صفحه ذکر شده است.

۱-۱-۲ فهرست مقالات

۱- آبی

شعری است در ۶ بیت در قالب «قصیده» با مضمون «غم از دست دادن فرزند» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی به ویژه جان‌بخشی تصویرآفرینی کرده و آن را به دخترش «واژه» تقدیم کرده است.

پرنگ، نوذر «هوستون»، س ۵۵، د ۲۵، ش ۲، ص ۱۴۵.

۲- آتشفشان خاموش

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «خاموشی و سکوت» که قصه دردی است و شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی و با استفاده از صورخیال به ویژه تشبیه تصویرآفرینی کرده است.

آتش، س ۵۶، د ۲۵، ش ۱۲، ص ۱۲۴۶-۱۲۴۵.

۳- آخرین زن «مارکو فره ری»

«آخرین زن» عنوان فیلمی است که توسط «مارکو فره ری» در اروپا کارگردانی شده است و داستان فیلم مربوط به زن جوانی است که از شوهرش جدا می‌شود تا زندگی تازه‌ای را بیازماید و نیازهای خود را مستقل از شوهر برآورده کند. مرد در طول یک روز خود را قرار گرفته در نقش مادر می‌یابد. از یک سو رابطه‌ای تازه با پسرش که به زحمت یک سال دارد شکل می‌گیرد و از سوی دیگر، او نمی‌تواند پندارهای خود درباره زنان را تغییر دهد. بنابراین، باز هم به جستجوی زنی می‌رود تا با او رابطه‌ای از نوع سنتی و رایج برقرار کند. در هر صورت، این جستجو با عدم موفقیت روبرو می‌شود و مرد سرانجام خود را از مردی می‌اندازد.

فره ری، مارکو، ترجمه: پرویز شفا، س ۵۷، د ۲۶، ش ۸، ص ۸۹۸-۸۹۴.

۴- آخرین کلام

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «به دیار ابدی رفتن» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی تصویرآفرینی کرده و این شعر را به یاد «فروغ فرخزاد» سروده است.

امیری، ناصر «الف. پاکدل»، س ۵۵، د ۲۵، ش ۱، ص ۱۰.

۵- آفرینش

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «خلقت» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی «خلقت انسان» را تصویرآفرینی کرده است و این شعر را به «عباس کمندی» تقدیم کرده است. اوجی، منصور، س ۵۴، د ۲۴، ش ۹، ص ۸۷۷-۸۷۶.

۶- آقای حمایت

آقای حمایت مرد عیاشی بود. یک عمر فقط به خودش نگاه کرده بود. او فکر کرد ادامه این وضع بیش از این مقدور نیست و باید چاره‌ای بیندیشد. او با همین فکر به خواب رفت. فردا صبح آقای حمایت از خواب بیدار شد. توی درگاه اتاق به خودش نگاه کرد. انگار از خودش کمک می‌خواست. توی اداره ممکن است هزار اتفاق بیفتد. آقای حمایت از این که از خواب بیدار شده خیلی خوشحال بود و تا اداره به این موضوع فکر کرد که چگونه می‌تواند به خودش کمک کند. نظری، غلامحسین، س ۵۴، د ۲۴، ش ۶، ص ۵۸۹-۵۸۶.

۷- آقا محمدخان قاجار، تألیف امینه پاکروان، ترجمه جهانگیر افکاری

این کتاب بیوگرافی چند خاندان شاهی است. به هیچ وجه صحبت از این نیست که شاهی به قدرت می‌رسید که به مردم خدمت کند بلکه مردم این افتخار را دارند که به شاهی بزرگ خدمت کنند و این یکی از وجوه تمایز تاریخ کشورهای غربی از شرق است. خواننده در این کتاب آقا محمدخان را ابرمردی می‌بیند که همه کارهایش از بخشش برادران گنهکار گرفته تا، تاریخ دقیق لشکرکشی‌ها و حتی پیش‌بینی ناخودآگانه مرگ خویش حساب شده است. آنچه به چشم می‌خورد سیاستی خاص است. در پایان این نقد به تعدادی از غلط‌های سهوی که در این کتاب رخ داده اشاره می‌شود تا در چاپ بعدی مورد توجه قرار گیرد.

مقیمی، فریدون، س ۵۴، د ۲۴، ش ۹، ص ۹۸۲-۹۷۵.

۸- آلبر کامو (۱)

آلبر کامو در سال ۱۹۱۳ به دنیا آمد. بیست و دو ساله بود که مجموعه مقاله‌های «پشت و رو» را درباره چهره دوگانه اشیاء فراهم آورد. زبان او استوار و ساده و سبک او آکنده از ترکیب‌های زیبا و پختگی داشت. از آثار مهم او می‌توان به «کالیگولا»، «بیگانه»، «افسانه سیزیف»، «طاعون» و «انسان عاصی»

اشاره کرد. او در سال ۱۹۵۹ درگذشت. «افسانه سیزیف» کتابی به زبانی بسیار فشرده است که در سراسر یک نسل اثری ژرف و مداوم باقی گذاشت. این افسانه تصویری از زندگی بشر است. جهان در نظر سیزیف بی حاصل و بی ارزش نیست. در رمان «بیگانه» ما شاهد زندگی روزمره و یکنواخت یک جوان الجزیره‌ای به نام «مورسو» هستیم. او انسان پوچ پیش از عصیان است یعنی شبیه همه انسان‌ها و غرق در زندگی روزمره می‌باشد. فاجعه‌ای وارد زندگی مورسو می‌شود و فردی را می‌کشد، به زندان می‌افتد و همه مورسو را یک بیگانه می‌بینند. او به مرگ محکوم شده است. آنگاه برگشتی به وقوع می‌پیوندد. او که صورت مجسم «انسان پوچ» است برای او فرار و مرجعی وجود ندارد. پس با طرد امید، آزادی خود را به دست آورد. او با آنچه از دست می‌دهد، نجات یافته است.

موروا، آندره، ترجمه: رضا سید حسینی، س ۵۴، د ۲۴، ش ۶، ص ۵۴۷-۵۳۵.

۹- آلبر کامو (۲)

در «طاعون» آنچه برای کامو جالب است، عکس‌العمل‌های انسان است در برابر ویرانی هر آنچه پایدارش انگاشته بود. «طاعون» یک کتاب انسان‌دوستانه است که نمی‌خواهد بی‌عدالتی جهان را بپذیرد. برعکس در «سقوط» آخرین رمان او، گوئی آخرین امید نیز از میان رفته است. در اینجا هم با یک رمان فلسفی روبرو هستیم. انسان سبک نوشته و طنزی را که در آن است تحسین می‌کند و از تلخی استهزائی که همه چیز را باطل می‌کند به حیرت می‌افتد. در «انسان عاصی» انسان یگانه موجودی است که نمی‌خواهد آنچه هست باشد. از این رو علیه وضع خود عصیان می‌کند. در عصیان، ماجرای همگانی است، زیرا همه از این جدایی انسان از دنیا رنج می‌برند. عصیان فلسفی، مفهوم عدالت را که انسان در خود دارد، در برابر بی‌عدالتی که در دنیا می‌بیند قرار دهد.

موروا، آندره، ترجمه: رضا سید حسینی، س ۵۴، د ۲۴، ش ۷، ص ۷۰۱-۶۹۵.

۱۰- آلبر کامو (۳)

«روبر دولوپه» آثار نمایشی کامو را به دو گروه نمایشنامه تئاتر پوچی و تئاتر عصیان تقسیم می‌کند. در نمایشنامه «کالیگولا»، کالیگولا بر اثر مرگ خواهرش به پوچی دنیا پی می‌برد. او فراتر از کشتارها، جستجوی یک زندگی حقیقی‌تر را ادامه می‌دهد. «سوء تفاهم» اثر دیگری از همان نوع است، نمایشنامه‌ای نویدکننده و افکاری که در آن بیان شده به صورت ماکت‌های انتزاعی است. اما تئاتر عصیان یک نمایشنامه پر شور و هیجان‌انگیز مانند «عادلان» و یک نمایشنامه شعاری مانند «حکومت

نظامی» است. «حکومت نظامی» در واقع نمایشنامه‌ای است که برای صحنه طراحی شده است اما متن نمایشنامه شنوندگان را جذب نمی‌کرد برعکس، نمایشنامه «عادلان» هیجان‌انگیز بود و بر پایه یک حادثه واقعی از تروریسم روسیه در سال ۱۹۰۵ نوشته شده بود.

موروا، آندره، ترجمه: رضا سید حسینی، س ۵۴، د ۲۴، ش ۸، ص ۸۱۳-۸۰۵.

۱۱- «آناهیتا» نمایشنامه‌ای از مصطفی رحیمی

نویسنده در نمایشنامه «آناهیتا» به ایران و به مفهوم شکست و رابطه با غرب می‌اندیشد. این بار اندیشه‌ای جهانی‌تر دارد، در اسطوره باستانی ایران، به دنبال حقایق است روشنگر راه ملت‌ها و راهبری نهضت‌ها، سرنوشت جمع را در سرنوشت قهرمان اثر به نمایش می‌گذارد و بدینسان حقایق پیچیده زمانه را که در پیچیدگی‌های پنهان می‌مانند، با درخششی اساطیری آشکار می‌سازد.

مقیمی، فریدون، س ۵۴، د ۲۴، ش ۱۱ و ۱۰، ص ۱۱۴۶-۱۱۴۰.

۱۲- آندره مالرو درگذشت

آندره مالرو داستان‌نویس، هنرشناس، رزمجو، مدافع بشر و میهن‌پرست نامدار فرانسوی در ماه گذشته درگذشت. او که سرمایه خود را در بورس از دست داده بود، به خیال آن که در هندوچین گنجی از آثار باستان‌شناسی به دست می‌آورد در سال ۱۹۲۳ عازم سفر مشرق شد. اما در این کار هم توفیقی نیافت. مالرو با مشاهده ستمگری‌های فرمانروایان استعماری در حق مردم بومی آن دیار به دفاع از حقوق بشر «روزنامه هندوچین» و سپس «روزنامه هندوچین در زنجیر» را منتشر کرد. رمان‌های مشهور مالرو «راه شاهی»، «فاتحان»، «وضع بشر» و «امید» بود. گذشته از انسان‌دوستی، در نهاد این نویسنده عشق به میهن نیز وجود داشت. در دوران استیلای آلمان نازی به فرانسه، با نهضت «مقاومت ملی» همکاری کرد. به همین دلیل از آغاز به ژنرال «دوگل» پیوست. از سال ۱۹۴۷ عضو هیأت اجرائی حزب «اجتماع ملت فرانسه» شد و به تربیت مبلغان و ناطقان پرداخت. پس از آن به وزارت فرهنگ گماشته شد و به تأسیس مراکز فرهنگی فرانسه در کشورهای خارجی پرداخت. با استعفای ژنرال «دوگل» او نیز از سیاست کناره گرفت و به تنظیم یادداشت‌ها و یادبودهای خود پرداخت که در کتاب «ضد خاطرات» گرد آمده است. پس از مرگ ژنرال «دوگل» نیز کتابی با عنوان «نار و نان فرو می‌افتند» را منتشر کرد که شامل خاطراتی از همکاری او با ژنرال بود.

ناتل خانلری، پرویز، س ۵۵، د ۲۵، ش ۶، ص ۵۶۶-۵۵۷.

۱۳- آن سوی چهره تاریخ‌سازان «مصاحبه با تاریخ»، تألیف اوریانا فالاجی، ترجمه پرویز ملکی «اوریانا فالاجی» زنی است با موقعیت اجتماعی و تاریخی که بیش از هنر به سیاست و صنعت می‌پردازد. از او به عنوان صاحب‌نظر و ثوری‌دان یاد می‌شود. او در هر سه کتاب «زندگی، جنگ و دیگر هیچ»، «اگر خورشید بمیرد» و «نامه به کودکی که هرگز متولد نشد» می‌کوشد تا سهمی در افشاء حقیقت داشته باشد. اوج توانایی او در «مصاحبه با تاریخ» است. این کتاب می‌تواند توانایی فکری و سبک خاص کار «فالاجی» را به عنوان نگارش‌گری خاص معرفی کند. «مصاحبه با تاریخ» رمان گونه‌ای است که قهرمانان آن پیش روی زنی نشسته‌اند، زنی که بیش از سؤال کننده، پاسخ دهنده‌ای است از جانب تمام مردم جهان، با صراحت و قاطعیت می‌گوید: من به عنوان روزنامه‌نگاری مورخ زمان خویش هستم. او نشان می‌دهد که، اخبار روز، اخباری که در روزنامه‌ها می‌آید. حتی آنها که دروغ می‌نویسند حامل و رساننده روح و واقعیت زمانه است. زمانه‌ای که منعکس کننده فرومایه‌ترین لغزش‌های بشری است.

بهرامی، میهن، س ۵۶، د ۲۶، ش ۱، ص ۱۱۴-۱۰۲.

۱۴- آن شب تا صبح

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «انسان‌هایی که گرفتار ظلم و ستم و خفقان جامعه» شده‌اند و از خداوند «آزادی» را طلب می‌کنند. شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی به ویژه جان‌بخشی و با استفاده از صورخیال به ویژه تشبیه تصویرآفرینی کرده است.

اخوان ثالث، مهدی «م. امید»، س ۵۷، د ۲۶، ش ۷، ص ۶۸۶-۶۸۲.

۱۵- آواز

هنوز سردرگم و آشفته‌اند، شرح حال خاطره‌های گذشته، آنها را به جایی نرسانده است. هر کدام به نوعی اعتراف می‌کنند که در حقارت‌ها و نیازهای نکبتی زندگی خودشان غرق شده‌اند و خود را با سودجویی‌ها و جاه‌طلبی‌ها آلوده و ضایع کرده‌اند. انگار هیبت و عظمت شخصیت او، آنها را از خود دلزده و متنفر کرده است و میانشان فاصله انداخته‌اند. هیچ کس تصور نمی‌کرد که او با آن جثه کوچک و نحیفش آوازی چنان رسا و با شکوه سر دهد. هر کدام سعی می‌کنند رمز با شکوه کلمات آواز او را دریابند. تصویرهای محو و یأس‌آمیزی افکار آقای وثاقی را آشفته کرده است. به یاد خوابی که دوستش تعریف کرده بود، می‌افتد. «همه توی کثافت‌های خود می‌لولیدند و ناگاه زمین زیر پام

شکافت و چشمه‌های جوشانی از هر طرف جاری شد.» چهره او پیش چشم‌هایش می‌آید. از دور صدای او را می‌شنود که در عمق خاموشی آواز می‌خواند. چنان حالت جذبه‌ای به او دست می‌دهد که صدای آواز در گوش‌هایش می‌نشیند و کلمه‌های آن، همراه آهنگ پر شوری که در سرش طنین انداخته است از میان لب‌هایش جاری می‌شود. زمزمه‌های دیگری از اطراف او بلند می‌شود و با آواز او هماهنگی می‌کند و مثل سرودی یک دست و نیرومند در خاموشی سنگین شب طنین می‌اندازد.

میرصادقی، جمال، س ۵۴، د ۲۴، ش ۶، ص ۵۸۵-۵۸۲.

۱۶- آوردگاه

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «تانک» که دشمن آن را به سوی مردم بی‌گناه و بی‌دفاع هدف گرفته و آنها را به گلوله کشیده است که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی تصویرآفرینی کرده است.

عابدینی، فرهاد، س ۵۶، د ۲۶، ش ۲، ص ۱۳۳.

۱۷- آهای! با توام . . .

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «کشتار، ظلم و ستم» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی تصویرآفرینی کرده است.

اخوان ثالث، مهدی، س ۵۵، د ۲۵، ش ۶، ص ۵۶۹-۵۶۷.

۱۸- آهو

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «آهو چنان هراسان از دست صیاد می‌گریزد تا بالاخره با تیر تفنگ صیاد به خواب می‌رود و می‌میرد.» شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی و با استفاده از صورخیال به ویژه تشبیه و استفاده تصویرآفرینی کرده است.

صابری فومنی، کیومرث، س ۵۶، د ۲۵، ش ۱۲، ص ۱۲۵۰-۱۲۴۹.

۱۹- آیا . . . ؟

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «جاودانگی خورشید» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی تصویرآفرینی کرده است.

فیلی، منوچهر، س ۵۷، د ۲۶، ش ۹، ص ۹۳۶.

۲۰- آی بابا، آی بابا

داستان سرگذشت کشاورزی است که با خانواده خود کنار دریاچه هامون زندگی می‌کرد. تا چند سال پیش که هامون پر آب و گندم‌زارها پر از گندم بود و همه جا سبز و آباد بود، زندگی‌شان روبراه بود. اما از وقتی که هامون خشک شد، بر اثر خشکسالی و خشک شدن آب دریاچه، کشتزارش از دست رفت و ناگزیر می‌شود که گاو و گوسفند خود را بفروشد. حالی شبیه جنون پیدا می‌کند و خانواده مجبور می‌شوند همان جا کنار هامون بمانند تا یک روزی هامون پر آب شود. از آن موقع هر شب مرد کنار هامون می‌نشیند و با هامون حرف می‌زند و کوه «بابا» را نفرین می‌کند.

ملک کیانی، بهجت، س ۵۷، د ۲۶، ش ۹، ص ۹۹۷-۹۹۳.

۲۱- ابری در حصار

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «ای کاش حصار غم و اندوه همچون پرنده‌ای از قلب انسان پرواز می‌کرد» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی و با استفاده از صورخیال به ویژه تشبیه تصویرآفرینی کرده است.

متین، غلامحسین، س ۵۴، د ۲۴، ش ۴، ص ۳۳۸.

۲۲- ابلومویسم چیست؟ فصلی از یک کتاب

رمان بزرگ «ابلوموف» شاهکار «ایوان گنچاروف» نویسنده بزرگ روسی و یکی از برجسته‌ترین و نافذترین آثار ادبیات جهان است. «ابلوموف» دومین اثر اوست که مورد اقبال بی‌نظیر مردم روسیه قرار گرفت. روشنفکران روسیه به یک نگاه ضمیر خود را چنان به وضوح و با چیره‌دستی در آن مصور یافتند که واژه «ابلومویسم» پدید آمد و وسعت دایره نفوذ این واژه به قدری بود که راه خود را در علم روانشناسی باز کرد. خصیصه عمده اشخاص داستان‌های گنچاروف ناتوانی و سستی و اهمال و تن‌پروری آنهاست. راز موفقیت گنچاروف را باید هم در قدرت قریحه هنری نویسنده و هم در مضمون فوق‌العاده نیرومند داستان جستجو کرد. کار در آثار گنچاروف به کیفیت دیگری ممتاز است، او تلاش خود را به طور یکسان بر همه چیز معطوف می‌دارد. حتی کم‌اهمیت‌ترین جزئیات را به وضوح طرح می‌کند و به تمام خصوصیات روایتش توجهی یکسان مبذول می‌دارد. ویژگی‌های مهم شخصیت ابلوموف سکون و لختی فوق‌العاده که حاصل بی‌اعتنایی او نسبت به همه اموری است که

در جهان در جریان است. ویژگی مشترک همه این اشخاص این است که هیچ چیز در زندگی برای آنها ضرورتی حیاتی نیست. جز یک آرمان ندارند که همان آسایش طلبی و ابلومویسم است. گنچاروف، ایوان، ترجمه: سروش حبیبی، س ۵۵، د ۲۵، ش ۸ و ۷، ص ۷۴۵-۷۰۹.

۲۳- ادبیات ویرانه‌ها

نویسندگی نسل ما را پس از ۱۹۴۵ «ادبیات ویرانه‌ها» خوانده‌اند، زیرا انسان‌هایی که ما درباره آنها می‌نوشتیم واقعاً در ویرانه‌ها زندگی می‌کردند. آنها از جنگ بازگشته بودند، مردان و زنان و کودکانی بودند که به یک اندازه لطمه خورده بودند. ویرانه‌ها سه عنوان برجسته را به همراه داشت که با ادبیات جدید در هم آمیخت: ادبیات مربوط به جنگ، ادبیات بازگشتگان به میهن، ادبیات ویرانه‌ها، چنین نامگذاری‌هایی به راستی درست بود.

بل، هاینریش، ترجمه: محمد ظروفی، س ۵۷، د ۲۶، ش ۶ و ۵، ص ۵۹۴-۵۹۰.

۲۴- از اعماق

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «جوانی و جوان شدن» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی به ویژه جان‌بخشی تصویرآفرینی کرده است.

نادرپور، نادر، س ۵۷، د ۲۶، ش ۷، ص ۶۹۳-۶۹۲.

۲۵- از راه‌های دور می‌آیم

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «انسانی که راه شریعت، طریقت، حقیقت را پیموده است» و انسان کاملی است که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی تصویرآفرینی کرده است.

آتش، س ۵۷، د ۲۶، ش ۱۲ و ۱۱، ص ۱۱۵۰-۱۱۴۹.

۲۶- از رفته چه ماند؟

شعری است در ۱۰ بیت در قالب «قصیده» و مضمونش «فرا رسیدن جشن سده، شادی کردن و غم و غصه را فراموش کردن» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی تصویرآفرینی کرده است.

آتش، س ۵۶، د ۲۶، ش ۳، ص ۲۵۴.

۲۷- از نهایت تاریکی . . .

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «امید داشتن در لحظه‌های تلخ زندگی» که شاعر با قدرت ادبی و با استفاده از صورخیال به ویژه استعاره تصویرآفرینی کرده و این شعر را به آقای «شفیعی کدکنی» تقدیم کرده است.

امیری، ناصر، س ۵۴، د ۲۴، ش ۶، ص ۵۳۴.

۲۸- استاد معلم

استاد معلم چو بود بی آزار

خرسک بازند کودکان در بازار

(گلستان سعدی، تصحیح فروغی، باب هفتم، ص ۱۵۷)

دو واژه به ظاهر مترادف (استاد- معلم) معنی را دشوار کرده است. در اینجا واژه «استاد» اسم معنی قرار می‌گیرد نه صفت، بعضی از نسخه‌ها که «استاد و معلم» با افزودن «واو» است، بودن «واو» اشکال نحوی ایجاد می‌کند. کلمه «استاد» بی‌گمان «صفت» است و گذشته از معنی «آموزنده» به معانی ماهر، حاذق، بسیار دانا، سرور، رئیس، پیشوا و ره‌نما نیز آمده و اگر در بعضی جاها معنی اسمی داشته باشد جانشین موصوف است. از این رو اگر در ترکیب «استاد معلم»، «استاد» در معنی دانا و متخصص (اعم) و «معلم» در معنی آموزگار (اخص) باشد مفهوم چنین خواهد بود: استادی که معلم است یعنی کارش تعلیم است. اما این که ترکیب اضافی است یا این که «معلم» حالت بدلی دارد، بحثی لفظی و دستوری است.

شعار، جعفر، س ۵۴، د ۲۴، ش ۴، ص ۳۹۸-۳۹۶.

۲۹- استاد می‌گفت

اگر چشم‌انداز تازه‌ای می‌خواهید از راه‌ها دور نشوید و در جستجوی بیراهه‌ها باشید. بخوانید، بشنوید، فکر کنید و بنویسید. از هر جا می‌خواهید شروع کنید. همه جا نقطه آغاز است و همه جا نقطه پایان . . . نویسندگی در آغاز هنر ترکیب کلمات است. جمله‌ها را به دروغ آلوده نکنید تا دیگران آنها را باور داشته باشند. انگیزه یادگار نوشتن، ترس از گذشتن و رفتن است. همه چیز به کار نوشتن می‌آید. گفتگو، در شیوه دیدن و بیان کردن است. زندگی از مجرای منطق جریان پیدا نمی‌کند. منطق آفرینندگی زمان را انکار می‌کند. باید چشمان را ببندیم و به انتظار پیش آمدها بنشینیم. سرنوشت آدمی در دست پیش آمدهاست و درست در همان لحظه‌ای پیش می‌آیند که هرگز انتظارشان را نداریم.

حکیم، عباس، س ۵۵، د ۲۵، ش ۵، ص ۵۲۸-۵۱۹.

۳۰- استعمال اسم به جای صفت

حداصل میان اسم و صفت، آنقدر کم و یا ظریف است که گاه گویی هیچ حدی میانشان نیست و یکی هستند. به سبب این نزدیکی، در متون نظم و نثر و حتی در زبان معاصر گاه به کلماتی برمی‌خوریم که دقیقاً نمی‌توان معین کرد که اسم هستند یا صفت، شاید یکی از دلایل این نزدیک شدن و یکی شدن اسم و صفت را بتوان در امکان جانشین شدن صفت به جای موصوف دانست. می‌توان چنین نتیجه گرفت که قدما وقتی اسمی را جانشین صفت کرده‌اند، مفهوم مجرد و کلی‌تری را اراده کرده و آن را به قصد مبالغه به موصوف نسبت داده‌اند. در زبان نوشتاری و اداری می‌نویسیم: ریاست، وزارت، معاونت و از آن اراده «رئیس، وزیر و معاون» می‌کنیم.

صدیقیان، مهین، س ۵۶، د ۲۵، ش ۱۰، ص ۱۰۵۷-۱۰۴۸.

۳۱- استفاده از اسناد بایگانی (۱)

از قدیم‌ترین زمان‌ها، اسناد به عنوان مدارک مؤسسات و قباله‌های املاک یا دلایل حقوقی یا دعوی یا سوابق امر به شمار آمده است. بنابراین، به طور کلی اسناد در آغاز جنبه قضایی و رسمی داشتند و بعدها اهمیت یافتند و این خود باعث شد که مورد توجه تاریخ‌نویسان قرار گیرند. اسناد بایگانی باید به منزله منبع اساسی و مستقیم و مسلم، مبنای کار هر تاریخ‌نویسی قرار گیرد. زیرا می‌توانند تاریخ را بر پایه‌ای محکم با روش علمی و متکی به اسناد و مدارک بنویسند. بایگانی از لحاظ تاریخی و اداری اهمیت دارد. امروزه نمی‌توان تصور کرد که دولت جدیدی بدون شبکه بایگانی منظم وجود داشته باشد. زیرا تکامل اساسی سال‌های اخیر دارای دو جنبه مشخص توسعه علم بایگانی و وظایف جدید بایگان بوده است. همچنین مجله بین‌المللی بایگان‌ها تحت عنوان «آرشیووم» انتشار می‌یابد که هم از لحاظ اطلاعات مربوط به کتاب‌شناسی و هم علم بایگانی در کمال بی‌طرفی نتایج تجربه‌های همه کشورها را منتشر می‌کند.

بدون نام نویسنده، ترجمه: اسماعیل دولتشاهی، س ۵۴، د ۲۴، ش ۵، ص ۴۷۷-۴۶۸.

۳۲- استفاده از اسناد بایگانی (۲)

توسعه علم بایگانی در دو جهت بوده است. از یک طرف، بایگان عملاً اسناد اداری را به بایگانی اختصاص داده و از طرف دیگر اسناد خصوصی و مدارک بنگاه‌ها را پذیرفته است. گذشته از این، فنون تازه باعث شده است که بایگان با مراجع کاملاً تازه‌ای مواجه شود، مانند بایگانی‌های چاپ شده

و بایگانی‌های سمعی و بصری و میکرو فیلم. بایگان کسی است که می‌داند چگونه اسناد بیهوده را از بین ببرد. در حقیقت ادارات قابلیت تشخیص ارزش تاریخی پرونده‌های خود را ندارند. بایگان به نام تاریخ حق دارد که سرنوشت اسناد را تعیین کند. امروزه در همه کشورها، چه عملاً و چه از راه تنظیم آیین‌نامه، همگی برآنند که هیچ سندی بدون اجازه بایگان مسئول نباید از بین برده شود و این خود رابطه نزدیک و دائم بایگان را با ادارات نشان می‌دهد.

بدون نام نویسنده، ترجمه: اسماعیل دولتشاهی، س ۵۴، د ۲۴، ش ۶، ص ۵۶۶-۵۵۹.

۳۳- استفاده از اسناد بایگانی (۳)

علم بایگانی بر اصل علنی بودن اسناد متکی بود. این اصل به منزله تضمین اعتبار اسناد بایگانی‌ها به شمار می‌رفت. امروزه اهمیت اسناد خصوصی مورد قبول همگان است و آنها را به منزله قسمت عمده سرمایه تاریخی ملت خود به شمار می‌آورند. در عصر ما، هرگونه نامه خصوصی که یکی از جنبه‌های تاریخ را روشن کند مورد توجه قرار می‌گیرد. امروزه مدارک و اسناد شرکت‌های عمومی برای بایگانی‌های دولتی اهمیت بسیار دارد. بدین ترتیب بایگانی‌های خصوصی و بایگانی‌های شرکت‌ها در زمان ما حائز اهمیت بسیار شده‌اند. پیشرفت‌های فنی و تکامل روش‌های اداری باعث شده است امروزه قسمت عمده‌ای از اسناد مهم را منتشر می‌سازند. بدین ترتیب قلمرو بایگانی گسترش یافته است و وظایف جدید بایگان، فراهم آوردن همه اسناد مربوط به ملت، جهت خدمت به جامعه و به منظور مطالعات تاریخی است.

بدون نام نویسنده، ترجمه: اسماعیل دولتشاهی، س ۵۴، د ۲۴، ش ۷، ص ۶۵۶-۶۴۳.

۳۴- اسطوره تنهایی

«اسطوره تنهایی» تحلیلی از کتاب «صد سال تنهایی» اثر «گابریل گارسیا مارکز» ترجمه «بهمن فرزانه» است. مارکز تحت تأثیر رمان «خشم و هیاهو» فاکنر تنها به دو عنصر مشخص آثار فاکنر یعنی «اساطیر» و «زمان» نظر داشته است. در «صد سال تنهایی» به انبوهی حوادث و وقایع برمی‌خوریم که در جو مضطرب به صورتی نامنظم و مغشوش چیده شده است. اما خط اندیشه مارکز از میان این همه اغتشاش و اضطراب سرانجام به هدفی مشخص و معین می‌رسد. با توجه به این ویژگی‌ها است که برای ردیابی اندیشه و سبک مارکز می‌باید الزاماً مکان واقعی زندگی همه آدم‌ها و ظرف اصلی تمامی رویدادها و وقایع داستان شاخص قرار گیرد و بر مبنای ضمنی آن تحلیل و تعلیل وقایع و

کیفیت جریان زمان بر آنها انجام گیرد. جوهر اندیشه مارکز بر تنهایی مطلق آدم‌هایش نهفته است. در تحلیل نهایی کتاب، مارکز به نفی تنهایی و جدایی آدمیان برخاسته است.

قریب، مهدی، س ۵۵، د ۲۵، ش ۶، ص ۶۵۳-۶۳۶.

۳۵- اسکندرنامه در زبان رومانیایی

کتاب‌های عامیانه یا داستان‌های عوام‌پسند، به ویژه اسکندرنامه در آخرین قرون پیش از میلاد در فرهنگ یونانی به وجود آمد و از اساطیر گوناگون شاخ و برگ‌هایی به خود گرفت. متن نخستین روایت اسکندرنامه را به مورخ «کالیس تنس» که در لشکرکشی‌های مقدونیان شرکت کرده بود، نسبت داده‌اند. اسکندرنامه از دو عنصر فرهنگی و سنتی گردآوری شده از کتب مختلف و دیگر عنصر عامیانه منتخب از اساطیر افواهی تشکیل شده است. اولین روایت اسکندرنامه به زبان رومانیایی ترجمه‌ای از زبان صربی بود که شاید در اواخر قرن شانزدهم صورت گرفته باشد. این نسخه به وسیله «نیکلای کارتوژان» به چاپ رسیده است. داستان اسکندر با مایه گرفتن از فرهنگ رومانیایی تکامل یافت، زیرا به خوبی سبک داستان‌سرایی بومی در آن نمایان است.

باجاکو، ویورل، س ۵۴، د ۲۴، ش ۴، ص ۳۷۰-۳۵۷.

۳۶- اشعاری از سرزمین غنا

وسی بروو

او در سال ۱۹۲۸ متولد شده است. نخستین کتاب شعر او، «سایه‌های خنده» در سال ۱۹۶۹ منتشر شده است. شعر او نشانگر توجه عمیق وی به آینده کشورش است و همچنین از علاقه او به ارزشهای سنتی و عشق عمیقش به یک زن پرده برمی‌دارد. «دام» با مضمون «ظلمت تردید و چراغ عشق» و «جستجو» با مضمون «گذشته و آینده» ترجمه قطعه‌ای ادبی از اوست.

جی. ادلای مورثی

او سالیان درازی است که شعر می‌سراید و عمیقاً تحت تأثیر محیط دهکده زادگاهش «گبوگیم» است. او نسبت به مسائلی که زندگی جدید در آفریقا بوجود آورده حساسیت زیادی نشان می‌دهد ولی مهمتر از این، حس بشردوستی اوست که در بیشتر اشعارش منعکس است. «در کنار سپیده‌دمان روزی دیگر» ترجمه قطعه‌ای ادبی است از او با مضمون «بزرگترها پیر می‌شوند و جوانترها جای آنها را می‌گیرند مگر آنکه جهان به انتها برسد».

فرانک کوبینا پارکز

او یکی از تواناترین شعرای غنا محسوب می‌شود. در سال ۱۹۶۵ مجموعه شعری به نام «ترانه‌هایی از سرزمین‌های وحشی» منتشر کرد. «دنیای یک طفل» ترجمه قطعه‌ای ادبی است از او با مضمون «دیگر امیدی نیست».

کوفی سی

او استادیار دانشگاه غنا است. اشعارش هم شاد و هم دردآلودند. وی با نوعی گشاده‌رویی مخصوص مسائل جدی را مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. «خودکشی» ترجمه قطعه‌ای ادبی است از او با مضمون «صدای خود را پنهان داشتم چرا که افکار و لبان من با یکدیگر در ستیز بودند».

ترجمه: گوتن، کامبیز، س ۵۵، د ۲۵، ش ۵، ص ۴۹۹ - ۴۹۴.

۳۷- اعتراف

اعترافات یک فرمانروای پیر و بد جنس و شارلاتان که همه فکر می‌کنند او «ناپلئون صلح» است. او اعتراف می‌کند که تمام کوشش این بوده است که همه جهان را تاریک کنم، اما در واقع خودم را کور کردم. اصلاً ذاتم پلید است. پدرم خائن بود و خود من یکبار از کشور اخراج شدم. بعد به این شیوه جدید خو گرفتم که چگونه بکشم. افرادم را وادار کردم که این شیوه یعنی کشتار را در پایتختم به اجرا درآورند و نتیجه این شد که حالا تمام وجودم بوی خون و مرگ می‌دهد. سرانجام فریادهای «جمهوری» برای همیشه که از طرف مردم برمی‌خاست افکار پریشان او را قطع کرد و لرزه بر اندامش انداخت و ناگهان جان به جان آفرین تسلیم کرد.

جونز، ارنست، ترجمه: صالح لطفی، س ۵۷، د ۲۶، ش ۱۲ و ۱۱، ص ۱۲۴۲ - ۱۲۳۸.

۳۸- افسانه مرگ برگ

شعری است در قالب «چهار پاره» با مضمون «افتادن برگ از شاخه درخت» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی به ویژه جان‌بخشی به عناصر طبیعت تصویر آفرینی کرده است.

دبیر سیاقی، محمد، س ۵۶، د ۲۵، ش ۱۱، ص ۱۱۳۳ - ۱۱۳۲.

۳۹- افسردگی

شعری است در قالب «شعر نو» نیمایی با مضمون «افسردگی و به زندگی امید نداشتن» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی به ویژه جان‌بخشی تصویر آفرینی کرده است.
حکیم، عباس، س ۵۷، د ۲۶، ش ۱۲ و ۱۱، ص ۱۱۵۲.

۴۰- افسون فردا

شعری است در قالب «رباعی» با مضمون «فریب» که شاعر با قدرت ادبی و خیال‌انگیزی و با استفاده از صورخیال به ویژه تشبیه «دیروز، امروز و فردا» را تصویر آفرینی کرده است.
حکیم، عباس، س ۵۵، د ۲۴، ش ۱۲، ص ۱۱۷۲.

۴۱- اگر می توانستم بنویسم

داستان معلم انشایی است که خودش نمی‌توانست چیزی بنویسد و یکی از شاگردانش ناتوانی او را به زبان آورد. معلم با خودش می‌گفت: نویسندگی هنر است، هنرمند خودش را در این چهاردیواری زندانی نمی‌کند. حرف تازه‌ای ندارم، اگر داشتم، اینجا چه می‌کردم؟ اما او باید حرف می‌زد. باید می‌گفت که چگونه ببینند، فکر کنند و چگونه بنویسند.
حکیم، عباس، س ۵۶، د ۲۶، ش ۴، ص ۴۵۷ - ۴۵۵.

۴۲- امیر خسرو دهلوی و تأثیر او در پیرامون سبک هندی

امیر خسرو دهلوی (۸۲۵-۶۵۱ ه. ق) در عهدی می‌زیسته که در سرتاسر جهان شعر و ادب فارسی سبک عراقی متداول بود. از مشخصات سبک عراقی می‌توان سلامت، روانی و سادگی را نام برد. بعنوان بزرگترین گوینده این سبک در «غزل» می‌توان «سعدی» را نام برد. از اوایل «قرن هشتم» شعر سادگی خود را از دست داد و توجه خاصی به بعضی صنایع بدیع به خصوص «استعاره» و «تشبیه» پیدا شد. خیالبافی و مضمون تراشی که از خواص مردم هند است ذهن گویندگان را به خود متوجه ساخت. این تحول در هند از اوایل قرن هشتم توسط «امیر خسرو»، در ایران از اواسط همین قرن توسط «حافظ» در شعر فارسی آغاز گردید. بنابراین باید گفت نخستین سنگ بنای سبک هندی در هندوستان و ایران به دست این دو سخنور استوار شد.

جعفری، محمد یونس، س ۵۵، د ۲۵، ش ۲، ص ۲۱۸ - ۲۰۷.